

УДК 282

Joanna Szady

**Galicyjska (Lwowska) Prowincja
Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego à Paulo
w latach 1783–1859**

Йоанна Шади

Галицька (Львівська) провінція сестер Милосердя св. Вікентія де Поля в 1783–1859 рр.

Галицька (Львівська) провінція сестер Милосердя була заснована 1783 року, в результаті першого поділу Речі Посполитої і втрати єдності з керівництвом згромадження у Варшаві. У склад провінції увійшли деякі осередки з XVII–XVIII століття, уфундовані в XIX столітті. Після 1809 року зв'язки з Варшавою підтримували лише кілька сестринських домів. До 1829 року на території провінції було 14 осередків, котрі займалися лікуванням і опікою над бідними, вихованням сиріт, навчанням дівчат з бідних родин, а також соціалізацією жінок-в'язнів. Благодійна діяльність шариток була сприйнята як корисна для Австро-Угорської імперії, завдяки чому сестри могли розвивати суспільну діяльність. До дальшого розвитку провінції дійшло 1859 року, коли її резиденція була перенесена зі Львова до Кракова. Відтоді діяльність сестер могла розвиватись у межах Краківської провінції сестер Милосердя.

Ключові слова: Галицька провінція сестер Милосердя, Львів, Згромадження сестер Милосердя св. Вікентія де Поля

Joanna Szady

Galician (Lviv) Province of the Daughters of Charity of Saint Vincent de Paul in 1783–1859

Galician (Lviv) Province of the Daughters of Charity was established in 1783 as a result of the First Partition of Poland and loss of communications with the Congregation's authorities in Warsaw. The province was comprised of some facilities created in 17th and 18th centuries and funded in 19th century. Only few facilities managed to restore the communications with Warsaw after 1809. On the Province's premises there were 14 facilities before 1829, where the Sisters took care of sick and poor, raised orphans,

taught poverty-stricken girls and rehabilitated female prisoners. The charitable works of the Grey Sisters were considered useful for the Austro-Hungarian Empire, thanks to which the Sisters were allowed to develop their community work. Further organizational development of the Province began in 1859, when its capital was relocated from Lviv to Kraków. Henceforth, Sisters' further activity could be developed within Kraków Province of the Daughters of Charity.

Keywords: Galician Province of the Daughters of Charity, Lviv, The Company of the Daughters of Charity of Saint Vincent de Paul

Sieć placówek Sióstr Miłosierdzia ukształtowała się na ziemiach I Rzeczypospolitej w XVII i XVIII w. w kolejności ich historycznego rozwoju. Do końca XVIII w. objęła blisko 30 placówek o charakterze szpitalno-przytułkowym, wysuwając Zgromadzenie na czele wspólnot zakonnych, zajmujących się pomocą społeczną, połączoną z edukacją dziewcząt z niższych warstw społecznych. Szarytki stworzyły przy tym swoisty model opiekuńczo-wychowawczy i pielęgnacyjny, zgodny z charyzmatem posługi skierowanej do ubogich chorych, sierot i wszystkich potrzebujących wsparcia. Organizacyjnie placówki szarytek należały do 1711 r. do prowincji francuskiej Zgromadzenia i zasilane były głównie przez siostry przybyłe z Francji [1, s. 82]. Polska prowincja szarytek wydzieliła się w toku rozwoju terytorialnego Zgromadzenia i na bazie krajowych Sióstr Miłosierdzia, coraz częściej uzupełniających francuską obsadę domów. Podział polskiej prowincji spowodowany był przyczynami politycznymi, które wynikły z działań zaborców w czasie I rozbioru, przez co utrudniony stał się kontakt z domem macierzystym na Tamce w Warszawie. Prowincja szarytek na terenie zaboru austriackiego została powołana w 1783 r., a jej oficjalne zatwierdzenie nastąpiło w 1799 r. [2, s. 117]. Dom Zgromadzenia we Lwowie był już wtedy na tyle silnym ośrodkiem, że mógł przyjąć na siebie rolę stolicy galicyjskiej (lwowskiej) prowincji szarytek. Na potrzeby nowej prowincji już w 1782 r. zaczęło działać we Lwowie seminarium do formacji zakonnej zgłaszających się do Zgromadzenia kandydatek. W początkowym

1.4. Християнські чернечі спільноти

---

okresie ogólnej destabilizacji i kryzysu powołań, zgłaszających się do seminarium brakowało lub zdarzały się sporadycznie. W miarę regularny napływ zauważalny jest dopiero od lat 30. XIX w. (średnio dwie kandydatki rocznie), zwiększony w latach 50. do nawet ośmiu rocznie [3, s. 172]. Seminarium lwowskie miało za zadanie zapewnić możliwość poszerzania liczebnego Zgromadzenia w Galicji, ze względu na potrzeby posługi w już powstałych, jak i nowych placówkach sióstr.

Z 9 placówek Sióstr Miłosierdzia znajdujących się na historycznym obszarze Rusi Koronnej w XVIII w., w granicach I zaboru austriackiego znalazło się tylko siedem ośrodków, w tym dwa we Lwowie: Szpital św. Wincentego i Zakład Sierot im. św. Kazimierza oraz szpitale z sierocińcami i szkołami, w: Mariampolu, Brodach, Przeworsku, Rozdole i Zamościu [4, s. 174–175]. Z kolei dwa pozostałe ośrodki sióstr w Gródku i Żytomierzu zostały poza zaborem austriackim. Po III rozbiorze i wcieleniu części ziem do zaboru rosyjskiego, placówki te znalazły się od 1797 r. w ramach litewskiej Prowincji Sióstr Miłosierdzia [5, s. 50]. Po 1795 r. sieć placówek w granicach zaboru austriackiego zwiększyła się jeszcze o cztery kolejne zakłady szarytek powstałe w XVIII: w Krakowie, Białej, Lublinie i Mieni.

Tab. 1

Placówki Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego à Paulo, które znalazły się na terenie zaboru austriackiego po 1795 r. [6, s. 87–89; 7, s. 230–231; 8, s. 214–216, s. 220–223 s. 235–238, s. 372–374]

Lp.	Miejscowość	Data powstania	Nazwa szpitala	Pierwotny fundator	Liczba sióstr w czasie powstania placówki	Formy działalności
1.	Kraków ul. Św. Jana; [ul.] Mały Rynek (1780); [ul.] Przedmieście Wesoła (ul. Kopernika) (1788)	1714	Św. Łazarza	Biskup Michał Szembek	4	Praca w szpitalu na 12 łóżek i pomoc ubogim w domach; apteka; 1780 – Szpital akademicki w pojezuickim kolegium św. Barbary na potrzeby kliniczne; 1788 – zespół klinik (tzw. Szpital św. Łazarza) w dawnym budynkach klasztoru karmelitów bosych na 200 łóżek, w tym 24 na potrzeby kliniczne zakupiony przez prymasa M.J. Poniatowskiego
2.	Biała [Podlaska] ul. Warszawska	1716	Św. Karola Boromeusza	Księżę Karol Radziwiłł	6	Fundacja na 12 sierot i 6 chorych ubogich; uposażenie na folwarku Sławocin na potrzeby szpitala

1.4. Християнські чернечі спільноти

3.	Lublin ul. Złota; ul. Podwale (przy kościele p.w. św. Wojciecha) (1736)	1730	Św. Łazarza	Jadwiga Niemyska	7	1698 – pierwszy zapis fundacyjny Anny Zbąskiej na utrzymanie 2 sióstr do pomocy chorych i 2 do opieki nad dziećmi; 1730 – urządzenie szpitala w domu przy ul. Złotej na tyle osób potrzebujących, na ile wystarczy funduszy; 1736 – objęcie przez siostry zrujnowanego szpitala miejskiego św. Łazarza (przeniesienie chorych na Podwale) na 16 chorych i 6 dzieci; 1781 – szpital odnowiony na 20 łóżek (w zimie więcej potrzebujących), dodatkowo 6 sierot
4.	Mienia (filia szpitala św. Ducha w Warszawie)	1795	Św. Józefa		5	50 chorych, 12 sierot

Ostatecznie więc w końcu XVIII w. w ramach nowopowołanej prowincji galicyjskiej pozostawało 11 placówek w 10 miejscowościach. Zmiany terytorialne w organizacji prowincji nastąpiły na początku

XIX w. Wymienione w *tabeli 1* placówki oraz szpital w Zamościu (przeniesiony w 1812 do Szczepieszyna) [8, s. 345–346] znalazły się w granicach Księstwa Warszawskiego i pozostały pod zarządem domu centralnego w Warszawie. Wyjątkowo potraktowana została placówka w Krakowie. Czasowo podporządkowano ją w l. 1809–1856 zarządowi Zgromadzenia w Warszawie, a w l. 1856–1859 przydzielono go do prowincji austro-węgierskiej w Grazu. Po przeniesieniu domu centralnego prowincji galicyjskiej ze Lwowa do Krakowa w 1859 r., powołana została krakowska Prowincja Sióstr Miłosierdzia [9, s. 11].

Wraz z końcem XVIII w. placówki Sióstr Miłosierdzia podlegały polityce wyznaniowej cesarstwa austriackiego. Polityka kościelna Austrii pozostawała już od lat 60. XVIII w. w nurcie działań podkreślanych przez ustawodawstwo państwowe. Od 1773 r. wydawano szereg ustaw skierowanych przeciw Kościołowi w Galicji, dotyczących liczby zakonników i rozmiarów majątków zakonnych, wzorowanych na dekretach stosowanych już w innych regionach kraju [10, s. 23]. Ze względu na działalność charytatywną i oświatowo-wychowawczą szarytki uniknęły na terenie prowincji galicyjskiej likwidacji, w odróżnieniu od żeńskich zakonów kontemplacyjnych podległych kasacie po 1782 r. Siostry Miłosierdzia nie tylko pozostały poza kasatą, ale i zyskały poparcie ze strony cesarza Józefa II. Od 1783 r. zauważalny stał się nawet proces rozszerzania instytutów Sióstr Miłosierdzia w Galicji poprzez osadzanie ich w zredukowanych klasztorach i zwiększanie funduszy szpitalnych. Szarytki dostawały tym samym niejednokrotnie „przydział” lokalowy po wielu zlikwidowanych zakonach męskich. I tak, we Lwowie przeniosły się do zabudowań po reformatach, w Mariampolu – po kapucynach, w Brodach – po dominikanach, w Rozdole – po karmelitach, w Zamościu – po franciszkanach. Jednocześnie władze żądały jednak w zamian nauki w szkołach szarytek w języku niemieckim. Tam, gdzie brakowało sióstr do nauki języka, miały być zatrudniane

1.4. Християнські чернечі спільноти

świeckie nauczycielki [11, s. 261]. Inną formą odgórnego zarządzania zakładami szarytek było decydowanie o tym, gdzie powinny być zlokalizowane. Jednak próby przenoszenia zakładów sióstr w miejsca pożyteczniejsze (np. do Przemyśla, Nowego Sącza) [12, s. 119] według władz, nie powiodły się, ze względu na brak powołań, ale i protesty fundatorów zakładów. Zdarzało się też, że placówki sióstr ulegały w trakcie upływu lat przeobrażeniom nie tylko lokalowym, ale i przenosinom do innych miejscowości. Po pożarze zabudowań szpitalnych w Brodach, placówkę przeniesiono w 1801 r. do pobliskich Założców, do klasztoru poaugustiańskiego. Posiadłości w Brodach ostatecznie sprzedano w 1813 r. i zakupiono dodatkowo na potrzeby szpitala, sierocińca i nowo otwartej ochronki, folwark w Trościańcu [7, s. 210–211]. Przenosiny zmieniły zakres działalności sióstr, ograniczając ją do pracy zakładowej, podczas gdy pierwotnie była to również praca w środowisku domowym chorych i ubogich miasta Brody.

W pierwszych dekadach XIX w. sieć galicyjskich placówek sióstr zwiększyła się m.in. o ośrodki wiejskie. Placówki te skierowane były do środowiska właścicieli i miały podnosić poziom zdrowotny, gospodarski i kulturowy włościan. W ciągu kolejnych lat, zakłady te rozrosły się, obejmując w ciągu roku leczeniem – kilkaset chorych i opieką – trzykrotnie więcej sierot. W dalszych latach sieć placówek sióstr powiększyła się jeszcze o zakłady w Bursztynie, Budzanowie, Czerwonogrodzie oraz Lwowie.

Tab. 2

*Placówki Galicyjskiej Prowincji Sióstr Miłosierdzia św. Wincen-
tego à Paulo powstałe w l. 1810–1856 [7, s. 231–232; 235–236;
242–246; 248–249]*

Lp.	Miejscowość	Data fundacji	Data rozpoczęcia działalności	Pierwotny fundator	Liczba sióstr w czasie powstania placówki	Formy działalności
1.	Nowosiółki	1810	1819	Jan Strzembosz	4	Szpital, odwiedanie chorych w domach
2.	Moszcza- ny	1820	1820	Maria z Czartoryskich Würtemberska	6	Oddział szpitala dla 15 chorych i oddział dla 10 sierot
3.	Bursztyn	1842	1852	Hrabia Ignacy Skarbek	5	Pielęgnacja 12 chorych i 4 kalek oraz 10 sierot (pierwszeństwo przyjęć z dóbr fundatora)

1.4. Християнські чернечі спільноти

4.	Budzanów	1842	1847	Ks. Michał Erazm Tarasowicz Kulczycki	3	Zakład na 8 chorych, 8 sierot i 6 sióstr (prawo prezentacji dwóch sierot dla proboszcza i właściciela dóbr); otwarcie zakładu w 1847, zatwierdzenie dopiero 1866 r.
5.	Czerwogród	1846		Księżna Helena z Górskich Ponińska	6	Zakład na 6 chorych i 6 sierot
6.	Lwów, obok kościoła św. Anny, ul. Grodecka	1856		Dyrekcja Stowarzyszeń Chrześcijańskich Zakładów Małych dzieci	3	Ochronka, działała do 1865 r.
7	Lwów, obok kościoła św. Marii Magdaleny, ul. Kornela Ujejskiego	1856		Rząd	16	Zakład karny dla kobiet, działał już od 1841 r., 250 więźniarek pod opieką sióstr
8	Lwów	1856		Magistrat	3	Dom dla ubogich, tzw. Dom Pracy, zamknięty 1858 r.

Działalność sióstr w końcu XVIII w. i w pierwszej połowie XIX w. opierała się o wypracowane wzorce pomocy. W większości przypadków obejmowała chorych ubogich, którzy świadczyli o charakterze przytułkowym szpitala. Nieuleczalnie chorzy czy starcy bez środków do życia pozostawali w takim zakładzie przez długi okres czasu. Do szpitali sióstr przyjmowano też chorych wypisanych z innych szpitali czy ofiary epidemii. Praca sióstr w szpitalach opierała się o umiejętności pozyskiwane w toku praktyki szpitalnej. Obejmowała pielęgniarstwo, proste zabiegi lekarskie, obsługę administracyjną i gospodarczą szpitala. Szarytki odwiedzały chorych w domach i prowadziły ambulatoria, obejmując pomocą większy zakres społeczności lokalnej, niż tylko pensjonariuszy zakładowych. Jednak szpitale podlegały też stopniowej ewolucji w kierunku profesjonalizacji usług medycznych. Trzeba nadmienić, że siostry kształciły się w ramach kursów wewnętrznych, a także za granicą, a dwie siostry miłosierdzia jako pierwsze kobiety ukończyły wydział farmacji w 1824 r. w Krakowie [13, s. 149].

Rozszerzenie działalności sióstr dotyczyło też opieki nad dzieckiem. Zakłady i szkoły prowadzone przy placówkach szarytek przeznaczone były dla sierot i półsierot, głównie dziewcząt, ale przyjmowano też dzieci ubogich rodziców. Wychowanie i kształcenie miało na celu zapewnienie podstawowego poziomu edukacji i przygotowania do samodzielnego życia. Uczono przez to czynności praktycznych, takich jak prowadzenie gospodarstwa, ogrodnictwo, szycie. Dla sierot i ubogich dziewcząt placówki szarytek były szansą na usamodzielnienie się i zdobycie podstawowego wykształcenia. Do praktyki wszedł w XIX w. zwyczaj corocznego losowania posagu dla jednej sieroty pochodzącej z miasta Lwowa. Odbywało się ono na podstawie zapisu Jana Antoniego Łukiewicza, sędziego Sądu Apelacyjnego, który w 1820 r. zapisał majątek na lwowski dom sierot, a połowę dochodu z zapisanych dóbr ziemskich przeznaczył na posag wybieranej losowo sieroty [13, s. 177]. W 1835 r. po raz czwarty odbyło się takie losowanie, w którym

1.4. Християнські чернечі спільноти

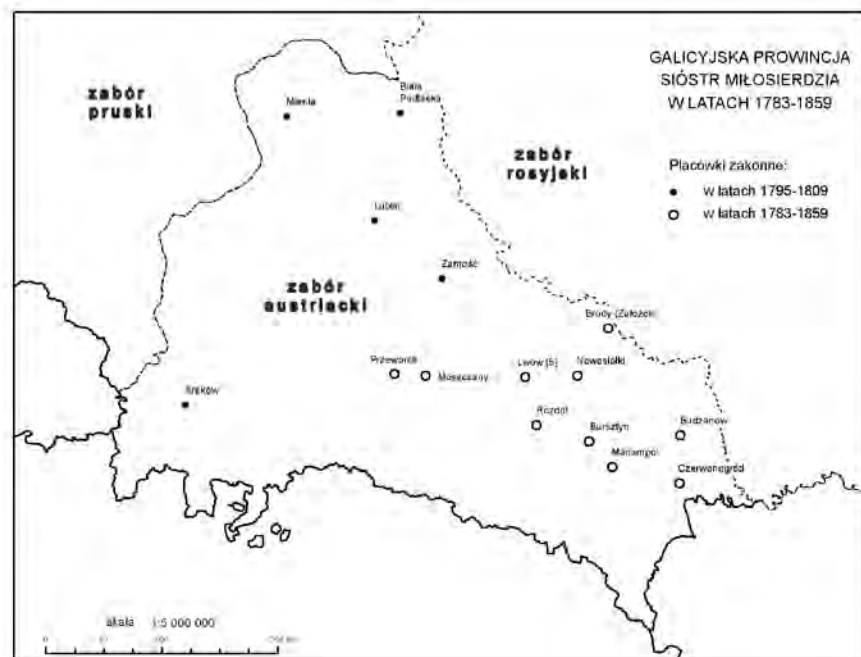
wzięły udział 73 dziewczyny, w tym aż 64 z zakładu św. Kazimierza we Lwowie prowadzonego przez szarytki. Szczęśliwy los przypadł wtedy sześciolatniej dziewczynce – Magdalenie B., wychowance Sióstr Miłosierdzia [14, s. 475]. Fundusze z takich dodatkowych zapisów w znaczny sposób wspomagały proces usamodzielnienia się wychowanek, najczęściej obejmujący wyszukanie posady czy pomoc w zamążpójściu.

Ze względu na duże potrzeby pomocy, każda z pierwotnych fundacji sióstr rozrastała się w miarę upływu czasu, obejmując zwielokrotnioną liczbę podopiecznych. Rozszerzenie działalności było możliwe też dzięki dodatkowym zapisom darczyńców. Takie zapisy, wspomagające udzielanie pomocy większej liczbie chorych i zapewniające lepszą jakość usług medycznych, spotykamy chociażby w odniesieniu do szpitala lwowskiego [15, s. 368–369]. Placówki sióstr cieszyły się dużą popularnością, ze względu na zapewnienie bezpłatnej pomocy i wsparcia potrzebującym – chorym, ubogim i osieroconym. Zwiększenie liczby podopiecznych i rozszerzenie działalności w stosunku do pierwotnych zapisów fundacyjnych widoczne jest na podstawie analizy zestawień statystycznych o ruchu pensjonariuszy. Dane zebrane z pięciu szpitali szarytek między 1 XI 1812 r. a 31 X 1814 r. pokazują znaczną liczbę ponad 7 tyś. chorych i blisko 300 dziewcząt przebywających na wychowaniu w czterech zakładach sióstr przez ten czas, przy czym w największym ośrodku lwowskim przebywało blisko 4 tyś. chorych [16, s. 743]. Tuż przed przeniesieniem stolicy prowincji do Krakowa w 1859 r., w 10 szpitalach galicyjskich obsługiwanych przez szarytki, a dysponujących łączną liczbą blisko 300 łóżek (od 100 we Lwowie do 12 w Czerwonogrodzie) przebywało ponad 6 tyś. dorosłych chorych pod opieką 16 szarytek-pielęgniarek [13, s. 140]. W dziewięciu zaś zakładach wychowawczych dla sierot z kolei odnotowano w 1853 r. ponad 200 dziewcząt [13, s. 180]. Posługę tak licznym potrzebującym musiała zapewnić wystarczająca liczba sióstr, pracujących jako pielęgniarki i wychowawczynie.

Sama prowincja sióstr rozrosła się przez te lata nie tylko terytorialnie, ale i personalnie. Według danych o liczbie sióstr przy poszczególnych placówkach prowincji z II poł. lat 50. XIX w., najliczniejsza ich obsada była we Lwowie, w sumie obliczana na ponad 40 sióstr (przy Szpitalu św. Wincentego 10 sióstr i 13 pomocniczych), w Domu im. Marii Magdaleny – 11, oraz po trzy w: w Zakładzie św. Kazimierza, Domu Pomocy i ochronce. Poza stolicą prowincji, po siedem sióstr znajdowało się w placówkach w Mariampolu, Moszczanach, Przeworsku i Rozdole, po sześć – w Budzanowie, Nowosiólkach i Założcach, a po pięć – w Czerwonogrodzie i Bursztynie [17, s. 132–134; 18, s. 92]. W sumie więc, w momencie przeobrażenia organizacyjnego prowincji z lwowskiej w krakowską, pracowało na terenie prowincji blisko 100 szarytek. Duże zasługi w sprawnej organizacji spraw w prowincji zapewniały siostry wizytatorki. Wśród nich były: s. Franciszka Saulais (1783–1800), s. Tekla Granówna (1800–1824), s. Rozalia Negroszówna (1824–1846) oraz s. Łucja Borowska (1846–1859) [1, s. 123–125]. Każda z nich wniosła swoje zasługi w utrzymanie ducha pierwotnego charyzmatu szarytek po utracie kontaktu z władzami centralnymi w Paryżu, a następnie w Warszawie, w zmagania z państwowymi zarządzeniami obejmującymi sprawy zakonne, w utrzymanie i rozszerzenie sieci placówek prowincji czy pełną poświęcenia posługę podopiecznym.

Opracowanie niniejsze jest poświęcone Galicyjskiej Prowincji Sióstr Miłosierdzia, powstałej w wyniku podziałów politycznych spowodowanych rozbiorami i utratą łączności z władzami Zgromadzenia w domu centralnym w Warszawie. Sieć placówek nowej prowincji w większości opierała się początkowo na domach powstałych na przestrzeni XVII–XVIII w. Zwiększanie liczby placówek wraz z XIX w. objęło również ośrodki wiejskie, w których fundatorzy podejmowali zadanie opieki i wsparcia oraz ogólnego podniesienia poziomu oświatowego w środowisku swoich poddanych. Tworzenie fundacji szpitalnych i przytułkowych Sióstr Miłosierdzia ma ogromne znaczenie zwłaszcza dla wschodnich terenów Rzeczypospolitej,

1.4. Християнські чернечі спільноти

które wykazywały w tym czasie słabo rozwiniętą strukturę opieki społecznej w porównaniu z centralnymi dzielnicami kraju. W archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego, w szczytowym okresie rozwoju sieci parafialnych placówek szpitalnych, szpitale działały w poł. XVIII w. tylko przy 40% parafii [19, s. 110]. Zauważane stało się też rozszerzenie znanego działania pomocowego sióstr na nowe obszary wsparcia w miejskim obszarze działania, jakimi była ochronka i zakład karny kobiet. Obok prywatnych fundatorów świeckich, z usług szarytek korzystały organa miejskie, rządowe i stowarzyszenia społeczne. Poszerza to znacznie dotychczasową bazę źródłową dotyczącą placówek Sióstr Miłosierdzia o akta instytucji świeckich, rejestrujących nie tylko sprawy organizacyjno-fundacyjne, ale i sposób funkcjonowania takich placówek. Może to stanowić cenne uszczegółowienie materiału źródłowego zachowanego w archiwach zakonnych.

Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia, uznane za pożyteczne utrzymało, a nawet rozszerzyło zakres swego działania w dobie antykościelnej polityki józefińskiej. Okazało się, że jego czynny charakter, nie tylko spełniał dalej zadania społeczne, ale i stanowił o nienaruszalności jego bytu, w obliczu działalności kasacyjnej. Otwiera to zupełnie nowe spojrzenie na rolę Zgromadzenia w opiece społecznej końca XVIII i pierwszej połowie XIX w., kiedy zaczęły się również kształtować nowoczesne formy pomocy potrzebującym, oparte o struktury państwowe i społeczne. Pojawia się pytanie, czy i na ile, szarytki utrzymały w tej nowej sytuacji pozycję Zgromadzenia dominującego w obszarze pomocy i wsparcia społecznego, co wymaga dalszych, kompleksowych badań, obejmujących kościelne, ale i świeckie źródła dotyczące opieki i edukacji.

1. Schletz A. Zarys historyczny Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia w Polsce. Kartka z dziejów społecznych Kościoła // *Nasza Przeszość*. 1960. T. 12. S. 59–172.

2. Dzierżak A. Powstanie i organizacja galicyjskiej Prowincji sióstr miłosierdzia // *Nasza Przeszość*. 1996. T. 86. S. 113–160.

3. Borkowska M. Seminarium galicyjskiej prowincji szarytek (1782–1914) w świetle badań ogólnych nad rekrutacją do polskich zakonów żeńskich // *Nasza Przeszość*. 2001. T. 95. S. 167–195.

4. Szady J. Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego à Paulo na Rusi Koronnej w XVIII w. // *Історія релігій в Україні: наук. зб. Львів, 2016. Част. 1 / ред. М. Капраль. С. 172–181.*

5. Rosiak S. Prowincja litewska Sióstr Miłosierdzia. Szkice z dziejów martyrologii Kościoła katolickiego pod zaborem rosyjskim. Wilno, 1933. 310 s.

6. Szady J. Misja opiekuńcza Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego à Paulo w Polsce w XVII–XVIII wieku // *TEKA Komisji Historycznej Polska Akademia Nauk Oddział w Lublinie*. 2015. T. 12. S. 78–95.

7. Dzierżak A. Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego à Paulo w Polsce (1652–2002). Kraków, 2002. T. 2: Prowincja krakowska, prowincja litewska, biografie. 680 s.

8. Archiwum Sióstr Miłosierdzia w Warszawie // Chodkowska E. *Kronika Pamiątkowa Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia w Polsce: rękopis*.

9. Łyszczarz Z. Wątroba J. Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego à Paulo. Prowincja krakowska w latach 1939–1947 // *Żeńskie Zgro-*

1.4. Християнські чернечі спільноти

madzenia zakonne w Polsce w l. 1939–1947 / red. A. Mirek. Lublin, 2015. T. 17. S. 7–81.

10. Gach P. P. Kasaty zakonów na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej i Śląska 1773–1914. Lublin, 1984. 254 s.

11. Rzymelka J. Siostry Miłosierdzia w Galicyi w czasach józefinizmu // Roczniki Obydwóch Zgromadzeń św. Wincentego a Paulo. 1905. R. 11. S. 258–263.

12. Rzymelka J. Siostry Miłosierdzia w Galicyi w czasach józefinizmu (dokończenie) // Roczniki Obydwóch Zgromadzeń św. Wincentego a Paulo. 1906. R. 12. S. 116–119.

13. Archiwum Uniwersyteckie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Lublin. Dzierżak A. Galicyjska Prowincja Sióstr Miłosierdzia w latach 1783–1859: rękopis. 1972.

14. Wiadomości krajowe // Gazeta Lwowska. 1835. № 79. S. 475.

15. Szady J. Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia Św. Wincentego à Paulo w posłudze szpitalnej we Lwowie w XVIII wieku // Історія релігій в Україні: наук. щорічн. Львів, 2017. Част. 2 / ред. М. Капраль. С. 367–371.

16. Wiadomości krajowe // Gazeta Lwowska. 1815. № 76. S. 743.

17. Schematismus Universi Saecularis et Regularis Cleri Archidiaeceseos Metropol. Leopold. Rit. Lat. 1857.

18. Schematismus Universi Venerabilis Cleri Dioeceseos Premisliensis tum Saecularis tum Regularis Ritus Latini. 1857.

19. Surdacki M. Opieka społeczna w Polsce do końca XVIII wieku. Lublin, 2015. 638 s.